

FUQAROLARNING SUD ORQALI HUQUQLARINI HIMOYA QILISH KAFOLATLARI

Ulmasov Muhridin Bobir o'g'li

TQoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti

Yurisprudensiya, 2-kurs talabasi

E-mail: ulmasovmuhridin426@gmail.com

Telefon: +998940000313

Annotatsiya: Mazkur maqolada fuqarolarning sud orqali huquq va erkinliklarini himoya qilishning konstitutsiyaviy asoslari, odil sudlovni amalga oshirishning huquqiy mexanizmlari hamda sud hokimiyatining inson huquqlarini ta'minlashdagi o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, sud mustaqilligi, odil sudlov tamoyillari, sud qarorlarining majburiyligi, advokat yordami olish huquqi va sudga murojaat qilish erkinligi fuqarolarning huquqlarini ishonchli himoya qiluvchi asosiy kafolatlar sifatida yoritilgan. Sud-huquq sohasida amalga oshirilayotgan islohotlarning fuqarolar manfaatlarini ta'minlashdagi ahamiyati ham ochib berilgan.

Kalit so'zlar: sud, odil sudlov, fuqarolik huquqlari, sud himoyasi, sud mustaqilligi, konstitutsiyaviy kafolatlar, inson huquqlari, advokat, qonun ustuvorligi, sud qarori.

Har qanday demokratik va huquqiy davlatning asosiy vazifalaridan biri insonning huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilishdan iborat. Fuqarolarning buzilgan huquqlarini tiklashning eng samarali va adolatli vositalaridan biri sud hokimiyati hisoblanadi. Sud orqali himoya qilish instituti shaxsning mulkiy, shaxsiy, mehnat, oilaviy, tadbirkorlik hamda boshqa qonuniy manfaatlarini tiklash imkoniyatini yaratadi. Shu sababli sud hokimiyatining mustaqilligi, xolisligi va qonuniy faoliyati davlatning huquqiy taraqqiyot darajasini belgilovchi muhim mezonlardan biri sanaladi.

So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasida sud-huquq tizimini takomillashtirish, fuqarolarning odil sudlovga bo‘lgan ishonchini mustahkamlash, sudlarning mustaqilligini ta‘minlash hamda sudlarga murojaat qilish imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu islohotlar fuqarolarning konstitutsiyaviy huquqlarini yanada samarali himoya qilishga xizmat qilmoqda.

Fuqarolarning sud orqali huquqlarini himoya qilish kafolatlari, avvalo, O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida mustahkamlangan inson huquqlarining ustuvorligi tamoyiliga asoslanadi. Konstitutsiyaga muvofiq har bir shaxs o‘zining buzilgan yoki nizolashilayotgan huquqlari va qonun bilan qo‘riqlanadigan manfaatlarini sud orqali himoya qilish huquqiga ega. Ushbu huquq insonning ajralmas konstitutsiyaviy huquqlaridan biri bo‘lib, davlat organlari, mansabdor shaxslar yoki boshqa shaxslarning noqonuniy harakatlari ustidan sudga murojaat qilish imkoniyatini beradi. Mazkur kafolat fuqarolarning qonun oldida tengligini ta‘minlash bilan bir qatorda, davlat organlari faoliyatining qonuniyligini nazorat qilishga ham xizmat qiladi. Sud orqali huquqlarni himoya qilishning muhim kafolatlaridan biri sud hokimiyatining mustaqilligidir. Mustaqil sud har qanday tashqi ta‘sir, bosim yoki aralashuvlardan holi ravishda faqat Konstitutsiya va qonunlarga asoslanib qaror qabul qiladi. Sudyalarning daxlsizligi, ularning faoliyatiga noqonuniy aralashishga yo‘l qo‘yilmasligi hamda sud qarorlarini hurmat qilish majburiyati odil sudlovning asosiy shartlaridan hisoblanadi. Sud mustaqilligi fuqarolarning huquqlarini xolis va adolatli ko‘rib chiqish imkonini yaratib, jamiyatda qonun ustuvorligini ta‘minlashga xizmat qiladi.

Odil sudlovning yana bir muhim kafolati – sud jarayonlarining oshkoraligi va taraflarning teng huquqliligidir. Sud muhokamasi ochiq o‘tkazilishi, taraflarga o‘z dalillarini taqdim etish, guvohlarni so‘roq qilish, ekspertiza tayinlash va qarorga nisbatan shikoyat qilish imkoniyatining berilishi adolatli sudlovning ajralmas

qismidir. Shuningdek, har bir shaxsning malakali yuridik yordam olish huquqi ham sud himoyasining muhim elementi hisoblanadi. Advokat ishtiroki fuqaroning qonuniy manfaatlarini to'liq himoya qilish, protsessual huquqlarini amalga oshirish va sudda teng ishtirok etishini ta'minlaydi.

Sud qarorlarining majburiyligi ham fuqarolarning huquqlarini himoya qilishning muhim kafolatlaridan biridir. Sud tomonidan qabul qilingan qarorlar barcha davlat organlari, tashkilotlar, mansabdor shaxslar va fuqarolar tomonidan so'zsiz bajarilishi lozim. Aks holda, sud qarorining ijro etilmasligi huquqiy davlat tamoyillariga zid hisoblanadi. Shu sababli ijro organlarining samarali faoliyati ham fuqarolarning buzilgan huquqlarini amalda tiklashda muhim ahamiyat kasb etadi. Bugungi kunda sud tizimiga raqamli texnologiyalarning joriy etilishi ham fuqarolarning sud orqali huquqlarini himoya qilish imkoniyatlarini sezilarli darajada kengaytirmoqda. Elektron sud tizimi, onlayn murojaatlar, videokonferensaloqa orqali sud majlislarida ishtirok etish va elektron hujjat almashinuvi sud ishlarini tezkor hamda shaffof ko'rib chiqishga xizmat qilmoqda. Natijada fuqarolarning vaqt va mablag' sarfi qisqarib, odil sudlovdan foydalanish imkoniyati yanada oshmoqda. Fuqarolarning sud qarorlaridan norozi bo'lgan taqdirda apellyatsiya, kassatsiya va taftish tartibida shikoyat qilish huquqi ham muhim protsessual kafolat hisoblanadi. Mazkur institutlar sud xatolarining oldini olish, qonunlarning bir xilda qo'llanilishini ta'minlash va fuqarolarning buzilgan huquqlarini to'liq tiklashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, sud amaliyotining izchilligi va qonunlarning to'g'ri qo'llanilishi jamiyatda adolat tamoyillarining qaror topishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, fuqarolarning sud orqali huquqlarini himoya qilish huquqiy davlatning eng muhim belgilaridan biridir. Sud hokimiyatining mustaqilligi, odil sudlov tamoyillariga rioya qilinishi, malakali yuridik yordam olish imkoniyati, sud qarorlarining majburiyligi hamda zamonaviy axborot

texnologiyalarining joriy etilishi fuqarolarning huquq va erkinliklarini ishonchli himoya qilishga xizmat qilmoqda. Kelgusida sud-huquq islohotlarini izchil davom ettirish, sud tizimining ochiqligi va shaffofligini yanada oshirish, sud qarorlarining o'z vaqtida ijrosini ta'minlash hamda aholining huquqiy madaniyatini yuksaltirish fuqarolarning odil sudlovga bo'lgan ishonchini mustahkamlashning muhim omili bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining ****"Sudlar to'g'risida"****gi Qonuni.
3. O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi.
4. O'zbekiston Respublikasining Ma'muriy sud ishlarini yuritish to'g'risidagi kodeksi.
5. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining odil sudlov amaliyotiga oid qarorlari.
6. Inson huquqlari umumjahon deklaratsiyasi. 1948.
7. Fuqarolik va siyosiy huquqlar to'g'risidagi xalqaro pakt. 1966.